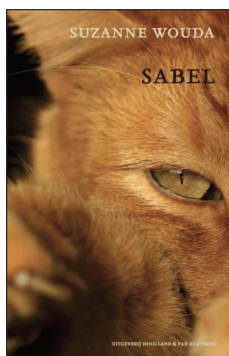

Zilveren Griffel

Sabel

Suzanne Wouda tekst

Hoogland & van Klaveren 2017 • € 14,90 • ISBN 978 90 8967 245 2

Tijdens de bezetting wordt de elfjarige Max samen met zijn ouders opgepakt en afgevoerd naar Kamp Vught. Max wordt gescheiden van zijn ouders, maar is niet helemaal alleen: zijn rode kater Sabel is bij hem, houdt hem warm in bed en is een grote troost in de eenzame omgeving van het kamp. Die kampwereld wordt steeds grauwer en kleiner voor Max, hij klampt zich vast aan alledaagse zaken en datgene wat hem vertrouwd is.

- Groep 7 - 8 (NL) / Leerjaar 5 - 6 (B)
- Trefwoorden: Jodenvervolging, concentratiekampen, katten
- Lessuggesties: Cisca van Hemert-Kopmels

1. Introductie

Kinderen die weinig van de Tweede Wereldoorlog weten, zullen het boek niet goed begrijpen. Er is historisch besef nodig om dit verhaal werkelijk te kunnen beleven.

Maak gezamenlijk een woordweb rond het thema Tweede Wereldoorlog om voorkennis te activeren. Maak daarbij gebruik van www.mentimeter.com. Aan een digitaal woordweb kunnen alle leerlingen deelnemen met hun tablet, de antwoorden verschijnen meteen op het bord. Antwoorden die vaker worden gegeven, worden groter weergegeven. Laat de leerlingen antwoorden op de vraag: Wat weet je van de Tweede Wereldoorlog? Kies voor 'open vragen' en stel de leerlingen in staat om meerdere antwoorden te geven. Bespreek de antwoorden en formuleer samen nieuwe vragen waarop nog een antwoord gezocht kan worden.

Zoom in op begrippen als concentratiekampen, Jodenvervolging en onderduiken, omdat die in dit boek relevant zijn.

2. Kamp Vught

Bestel eventueel ter voorbereiding op het boek, dat zich grotendeels afspeelt in Kamp Vught, materialen. Dat kan via website <https://www.nmkampvught.nl/rondleiding-groepen/aanvullend-lesmateriaal/>. Maak gebruik van het lespakket 'Joodse kinderen' of het boekje 'Weggehaald, Joodse kinderen en het kamp Vught.' Of plan een groepsbezoek aan Kamp Vught. Maak daarbij gebruik van het lespakket 'Kamp Vught in de klas'; het verhaal uit de film krijgt een vervolg tijdens het bezoek. Eén hoofdpersoon uit het lespakket staat centraal in de rondleiding.

3. Voorlezen

Lees tijdens of na de lessen over Kamp Vught het verhaal over Max en zijn kat Sabel voor.

4. Woorden verzinnen

In het eerste hoofdstuk vertelt Max dat hij vaak zelf woorden verzint. Zo heeft hij ‘slaklangzaam’ verzonnen als het tegenovergestelde van pijlsnel. En ‘verleven’, dat is vervelen maar dan erger. Hij spreekt over ‘paalgeesten met prikkeldraadarmen en prikkelzuchten’: ingehouden zuchten van de gevangenen die aan het prikkeldraad zijn blijven hangen. Max wil later woordverzinner worden. Lees het gedicht **MOOIE WOORDEN** voor, uit de bundel **VERDRIET IS DRIE SOKKEN** van Koos Meinderts (Lemniscaat 2008). Misschien zou Max later wel die dichter zijn geworden?

MOOIE WOORDEN

De dichter in zijn huisje,
natuurlijk bij de zee,
hij spaarde mooie woorden
die hij in een doosje deed.

Het doosje raakte vol
en de dichter raakte leeg.
Hij deed het doosje open,
de dichter voortaan zweeg.

Want de woorden kregen vleugels
en ze vlogen er vandoor.
Ze vlogen in een mooie V
op zoek naar een gehoor.

In de takken van een treurwilg
of in een veld vol graan,
kun je, als je stil bent,
de woorden soms verstaan.

Ze zingen van de dichter
in zijn huisje aan de zee.
Hij spaarde mooie woorden
die hij in een doosje deed.

Vraag of er leerlingen zijn die het gedicht willen declameren in een volgende boekenkring.

Laat de leerlingen een klein doosje versieren. Geef ze strookjes papier waarop ze de woorden die Max heeft bedacht, kunnen noteren. Ook mooie woorden die ze zelf verzinnen of in een ander leesboek tegenkomen, kunnen ze in hun mooie-woorden-doesje bewaren. Schenk regelmatig aandacht aan de woorden die verzameld zijn.

5. Vertel eens

Bespreek de volgende vragen met de leerlingen als het boek uit is. Het is de bedoeling dat deze vragen een gesprek op gang brengen waarbij de leerlingen hun leeservaringen delen. Goede en foute antwoorden bestaan niet.

Sabel wil niet worden opgesloten. Max ook niet, ze willen allebei naar buiten.

■ Hoe zou jij het vinden om opgesloten te zijn en niet naar buiten te mogen?

■ Kun je je daar een voorstelling van maken?

■ Door wiens ogen beleef je het verhaal?

■ Vind je dat goed gekozen van de auteur?

■ Zou je het verhaal anders beleven als er een onzijdige verteller aan het woord is?

■ Hoe belangrijk is fantasie voor Max?

■ In wat voor situatie kan fantasie je helpen?

■ Heb je daar een eigen voorbeeld van?

■ Begrijp je dat fantasie kan helpen?

■ Wat vind je ervan dat Sabel niet echt in Kamp Vught is maar alleen in de fantasie van Max bestaat?

■ Vind je dat verrassend of had je al een paar kleine aanwijzingen gekregen?

Hoofdstukken over mei/juni 1943 (Kamp Vught) wisselen af met hoofdstukken over april 1941 tot en met februari 1943.

■ Wat vind je van de tijdswisselingen?

■ Hebben die een betekenis in het verhaal?

■ Welke scene vind jij het meest aangrijpend?

■ Zou je dit boek aan iemand willen aanbevelen?

■ Aan wie?

6. Boekenkring 1

Tijdens de introductie en het voorlezen van SABEL zijn er een heleboel onderwerpen over de Tweede Wereldoorlog aan de orde gekomen.

- Zijn er tweetallen leerlingen die verder onderzoek willen doen naar het Kindertransport uit Kamp Vught en naar Kamp Westerbork?
- Formuleer vijf vragen over je onderwerp en doe er op internet onderzoek naar.
- Breng verslag uit in een volgende boekenkring.

Vraag ook twee leerlingen om informatie te zoeken over Suzanne Wouda en daarover een korte presentatie te verzorgen.

7. Boekenkring 2

Bestel in de bibliotheek een collectie boeken over de Tweede Wereldoorlog. Vraag in ieder geval om HET KINDERTRANSPORT van Fedor de Beer (Van Goor 2014), dat hij, geïnspireerd door een bezoek aan Kamp Vught, heeft geschreven.

Andere titels die de moeite waard zijn:

- KINDEREN MET EEN STER, Martine Letterie (Leopold 2016); over Kamp Westerbork; lessuggesties zie Vooruit met Voorlezen op www.leesplan.nl.
- NAAR HET NOORDEN, Koos Meinderts (Hoogland & Van Klaveren 2016); over de hongervinter; lessuggesties zie Vooruit met Voorlezen op www.leesplan.nl.
- EEN AAP OP DE WC, Joukje Akveld (Hoogland & Van Klaveren 2015); lessuggesties zie Bekroonde boeken 2016 op www.leesplan.nl en op de site van uitgeverij Hoogland & van Klaveren (lessuggesties Mariet Lems).
- FAMILIEGEHEIM, Caja Cazemier & Martine Letterie (WPG Kindermedia 2015)
- OORLOG IN DE KLAS, Theo Engelen (Leopold 2017)
- DE BOOT NAAR LEMMER, Sieneke de Rooij; het verhaal over Jan de Rooij die als jongetje van 12 alleen naar familie in Friesland reisde tijdens de hongervinter; meer informatie op site www.sienekederooij.nl.

Lees van tevoren zelf een boek uit de collectie over de Tweede Wereldoorlog. Introduceer dat boek bij de leerlingen. De komende weken kunnen de leerlingen de boeken bekijken en er eentje kiezen als vrij leesboek.

8. Gastspreker

Er zijn gastsprekers die uit eigen ervaring kunnen vertellen over de Tweede Wereldoorlog. Deze ooggetuigen vertellen hun persoonlijk verhaal voor de groepen 7 en 8. Neem hiervoor contact op met: Landelijk Steunpunt Gastsprekers WOII-Heden.